

9. Сурженко Д.О. Математичне моделювання динамічних процесів у комп'ютерних мережах / Д.О. Сурженко, М.В. Кіптаров // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В.Данила. - Луганськ: Вид-во СНУ, 2013. - №6(195). - Частина 1. - С. 184-188.
10. Петрик В. М., Кузьменко А. М., Остроухов В. В. та ін. Соціально-правові основи інформаційної безпеки. Навчальний посібник / За ред. В. В. Остроухова. - К.: Ресурс, 2007. - 496 с.

ГЛАВА 2.2. РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ СПІЛОК В КОНТЕКСТІ СКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

Гриченко О.І.

к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

Кредитні спілки є важливим інфраструктурно складовою фінансового ринку. Тому їх господарська діяльність повинна сприяти економічному розвитку регіону. Цілі організації кредитних з'єднань кредитні спілки виходять з необхідності врахування інтересів спілки, її пайовиків, позичальників та загальнодержавних інтересів.

Однією з найбільш суттєвих проблем в сучасній кредитній справі, в тому числі у діяльності кредитної спілки, є залучення та підтримка достатнього обсягу капіталу, обчислення його переділового збільшення. Крім того, в Україні кредитна спілка визнана не кооперативом, як в інших державах, а громадською організацією, що створює певні перешкоди для впровадження цієї форми кредитної кооперації.

В умовах формування конкурентного середовища і розвитку конкуренції в галузі перерахування кредитних операцій постає завдання розробити конкурентну стратегію.

Метою розробки конкурентної стратегії не є досягнення зацікавлених конкретних цифр, розрахунок і аналіз яких роблять у процесі діяльності підприємства. Найважливішим у формуванні стратегії є ретельний аналіз стану конкурентного середовища та діяльності кредитних кооперативів.

Розробка конкурентної стратегії складається, як правило, з таких етапів:

- аналіз стану конкурентного середовища в галузі;
- аналіз стану підприємства порівняно з конкурентами;

- стратегічне планування;

- реалізація конкурентної стратегії та її оцінка.

Конкурентна стратегія полягає в тому, щоб максимально гнучко задовольняти невеликі за обсягом (показані) потреби ринку. Оцінити ефективність розробленої конкурентної стратегії можна за допомогою аналізу «вартість-ефективність», мета якого полягає в пратищенні порівняти обсяги доходів на одиницю ресурсу, якого буде використано для кожного із запропонованих заходів. Дану методику не можна застосувати до кредитних спілок, оскільки мета їх діяльності полягає у зберіженні вкладів і задоволенні потреб її членів у позичкових коштах.

Потреба пошуку нестандартних методів вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності кредитних спілок є дуже актуальною і значимою. Одним із таких методів є запровадження рейтингової оцінки як серед членів спілки, так і через порівняння аналогічних суб'єктів господарювання на ринку кредитних послуг.

Пікання і корисність у вирішенні проблеми формування кооперативного сектора є дослідження В. Зінючука, В. Гончаренко, Ф. Горбонос, Л. Молдаван, А. Пантєсєвськичово, Ю. Упкарєно, М. Малиця, П. Саблука, С. Юрій. Завдяки працям цих учасних формульовано ширшу для подальших наукових досліджень. Можна зазначити, що кооперація досяєть пік розвитку в наукових публікаціях, але залишається чимало дискусійних проблем, що потребують розширення і поглиблення наукового пошуку.

Метою даного дослідження є визначення перспектив покращання конкурентоспроможності кредитної кооперації в Україні через впровадження інтегрованої звітності.

Кредитна кооперація має великий потенційний можливості, що дозволять їй успішно конкурувати. Вона зародилася в умовах ринку, вистояла в конкурентній боротьбі й досягла чималих успіхів в окремих країнах. Її досягнення зростають завдяки виробленою надійним принципам (правилам) діяльності, які не втрачали актуальності й нині.

Зокрема, для забезпечення конкурентоспроможності кредитної кооперації України в висловом видатного діяча німецької кооперації Гевріха Кауфмана, «випробувані кооперативні принципи, що заповнили нам речовиці, ось наша надійна опора, наш пошук, переможний підкорювач усіх перешкод» [1].

У ринковому середовищі значно зростає роль асоціацій кредитних спілок. Завдяки об'єднанню кредитні спілки забезпечують собі розвиток в умовах конкуренції. «Як тільки кооперативний рух у тій чи іншій країні набував певного розвитку», - писав французький професор Шарль Жид, - кооперативні об'єднувалися між собою. Без створення союзів кооперація не могла досягти помітних успіхів» [1]. Про необхідність присвячення кооперативних підприємств до загальної кооперації кооперативного руху говорив і талановитий англійський кооператор Джон Мітчел. «Якщо ви хочете, щоб ваше велике діло продовжувало розвиватися, - нагадував він, - то це можливо тільки на основі єдиних сил, а не розрізнених дій» [1].

Кредитна спілка утворюється з метою задоволення потреб своїх членів в кредитних ресурсах. Її діяльність будується на принципах кооперації, основаних з яких є взаємодопомога, самоуправління та особиста відповідальність кожного члена спілки.

Кредитні спілки прагнуть задовольнити спрощеною системою організації господарської діяльності в інтересах свого члена, аніж банківська система.

Головними фундаментальними цілями кредитної політики кредитної спілки є забезпечення, з одного боку, умов задоволення потреб клієнтів, з іншого - отримання доходів за належного рівня своєї ліквідності та мінімізації ризиків за здійснюваними операціями.

Механізм функціонування об'єднує дві системи, що діють як єдине ціле, - систему матеріального стимулювання кооперативної діяльності та систему управління. Від чіткої промислової системи матеріального стимулювання залежить ефективність діяльності кредитної спілки, розмір яких необхідно встановлювати, виходячи з принципів внески членів спілки, розмір яких необхідно встановлювати, виходячи з принципів доступності, через залучення до господарської діяльності широкі верстви населення. Основу системи матеріального стимулювання складають принципи та порядок розподілу доходів, суті яких полягає у визначенні напрямів ефективного використання в інтересах членів кредитної спілки.

Визначальними правилами в роботі кредитних спілок слід вважати такі: відповідальність членів спілки наявним майном по боргах; надання позик тільки членам спілки; невелика територія діяльності.

Кооперативні цінності складають функціональну основу кооперативного способу життя кооператорів. Якщо такі цінності визнаються, суцільно-господарську діяльність, повсякденну керівників та членів, спостерігається стабільне зростання кооперативних організацій та їх популярності в суспільстві.

Своєю кооперативна спілнота визначила наступні основні морально-етичні цінності кооперативної взаємодопомоги, демократії, рівності, справедливості та солідарності.

Васкодопотома. На думку кооператорів, всесвітній розвиток людських можливостей полягає у взаємодії з іншими людьми. Шляхом об'єднання можна досягти значних успіхів, особливо для посилення свого впливу на ринковий ситуацію. Кооператив як суспільний інститут сприяє підвищенню освітнього, культурного рівня учасників кооперативного руху.

Демократія - обов'язкова передумова участі у справах свого кооперативу, а міра самої кооперації. Члени кооперативу управляють ним на принципах самоуправління, контроль в кооперативі також здійснюють пайовики. Отже, влада в кооперативі належить її

членам. Після цього, дотримання демократії дозволяє кооперативам в умовах ринкової економіки не тільки зберігати, але й постійно підтримувати свою кооперативну сутність.

Члени кооперативу мають певні права, зокрема право голосу на загальних зборах, право на привілеї та право бути обраним в органи управління. Кооперативи намагаються дотримуватися фактичної рівноправності своїх членів, оскільки нерівність при здійсненні прав розділяє їх, а рівність, навпаки, об'єднує, зміцнює кооператив.

Дотримання справедливості — характерна риса кооперативів, які функціонують перш за все для блага своїх членів. Члени одного кооперативу одночасно і його працівники, тому справедливість визнається рівною оплатою рівного внеску кожного. У багатьох кооперативах справедливість визнається порядком розподілу між ними частини кооперативного прибутку або доходу, який прийнятий самими пайовиками.

У кооперативному русі солідарність означає спільний інтерес його учасників та їх взаємну відповідальність за результати діяльності. Кооперативи та кооператори становлять єдине ціле.

Як продукт кооперативного руху кооперативні цінності відображають моральний вибір самих кооператорів. Цінності кооперативів взаємно доповнюють одна одну. Як правило, вони взаємопов'язані з кооперативними принципами.

Діяльність кредитної спілки ґрунтується на таких основних принципах:

- добровільність вступу до кредитної спілки та вільний вихід з неї. Нікого не примушують вступати до кредитної спілки, а виходження з кредитної спілки здійснюється тільки у разі порушення членом кредитної спілки її статуту;
- рівноправність членів кредитної спілки. Всі члени кредитної спілки мають рівні права, зокрема і під час голосування на загальних зборах, незалежно від розміру пайового та інших внесків;
- самоврядування;
- відкритість.

Підготовка суб'єктами господарювання інтервованій звітності є перспективним напрямком формування чіткої стратегії розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах євроінтеграції.

Не фінансова звітність — це інструмент соціально відповідального бізнесу, який надає інформацію про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, описуючи діяльність компанії у відповідному суспільному контексті.

Концепція інтервованій звітності, запропонованої Міжнародним комітетом містить шість провідних принципів:

- стратегічна спрямованість та орієнтування в майбутнє;
- взаємоузгодженість інформації;
- зворотня реакція зацікавлених сторін;
- суттєвість та чіткість;
- надійність та повнота;
- послідовність та співставність.

Концепція інтервованій звітності передбачає, що основними її користувачами є поставальники фінансового капіталу. Такими поставальниками в кредитних спілках є пайовики. Кожен пайовик спілки, який є членом вищого органу управління, може впливати на кредитну політику та нести відповідальність за прийняття некомпетентних рішень.

Хоча за чинним законодавством кредитні спілки належать до троядкових організацій, за своєю природою — це особлива форма фінансового кооперативу, оскільки принципи їх діяльності відповідають загальним кооперативним принципам.

Нами визначені певні закономірності та спільні риси у принципах формування інтервованій звітності та загальних кооперативних принципів, наведених у табл. 1.

Кредитна спілка є фінансовою організацією, але способи та напрями її роботи мають свою специфіку. Тому не всі показники, що характеризують ефективність кредитних установ, можуть бути використані для оцінки ефективності діяльності спілки.

При цьому слід зазначити, що соціальні та економічні аспекти діяльності суб'єктів господарювання, що зазначаються в інтервованій звітності дуже взаємопов'язані. Вони завжди мають довгострокову спрямованість та соціально-економічну значущість.

Порівняльна характеристика принципів формування інтервованій звітності в контексті загальних кооперативних принципів

№	Провідні принципи інтервованій звітності	Загальні кооперативні принципи	надавання послуг
1	Стратегічна спрямованість та орієнтування на майбутнє	Послуги кредитної спілки спрямовані на поліпшення економічного та соціального захисту всіх членів.	надання фінансової стабільності
2	Взаємоузгодженість інформації	Головним завданням кредитної спілки є зміцнення фінансового стану, що передбачає формування відповідних резервів і внутрішній контроль, що забезпечують подальшу діяльність спілки та надання послуг її членам.	кооперативність між кооперативами
3	Зворотня реакція зацікавлених сторін	Для задоволення інтересів своїх членів та громади кредитні спілки в міру своїх можливостей співпрацюють з іншими кредитними спілками, кооперативами та їх асоціаціями на місцевому, національному та міжнародному рівнях.	освіта та виховання
4	Суттєвість та чіткість	Кредитні спілки зацікавлені у підвищенні освітнього і професійного рівня своїх членів. Вони активно заохочують своїх членів, керівників, працівників, а також всю громаду виявляти економічні, соціальні, демократичні принципи кредитних спілок, а також діяти на засадах взаємопомогчості. Створення освітньої, розумової, використаної кредити, ознайомлення з правами та обов'язками члена — дуже важливі моменти, які мають подвійну соціальну та економічну природу і забезпечують найкраще задоволення потреб членів кредитних спілок.	відкритість
5	Надійність та повнота	Членом кредитної спілки може стати коханий, хто відповідає вимогам певної спільноти, хоче користуватися послугами і готовий взяти на себе відповідальність, яка пов'язана з членством.	відкритість
6	Послідовність та співставність	У кредитних спілках негнучка дискримінація за расою, національним, релігійним, політичним чи іншими ознаками, або закове дотримання рівноправності між чоловіками та жінками.	відкритість
		Члени кредитної спілки мають рівні права при голосуванні (один член — один голос) та прийнятті рішень щодо діяльності спілки незалежно від розміру їхніх пайових внесків. Посади в органах управління кредитної спілки є добровільними та неоплачуваними.	демократичність
		Провідною рисою в діяльності кредитних спілок є надання послуг всім, хто потребує. Кожна людина є або дітищем, або потенційним членом кредитних спілок і тому потрапляє до сфери їх інтересів і завдань. Кредитні спілки повинні приймати рішення з урахуванням потреб суспільства, в якому вони функціонують.	соціальна відповідальність
		Для постійного надходження пайових внесків, що забезпечує можливість надання позик та інших послуг, на вклади членів повинні нараховуватися відсотки, залежно від фінансових можливостей кредитної спілки. Надлишок доходів в кредитній спілці належить усім членам і використовується для блага усіх членів, а не окремої групи.	розподіл доходів між членами

Враховуючи вище сказане наголошуємо на тому, що кредитним спілкам дуже потрібно залучитися до складання інтегрованої звітності оскільки на сьогоднішній день це добровільна ініціатива. По-перше це можливість відвертого обговорення керівництвом стійкого довготермінового розвитку. По-друге можливість чітко проінформувати пайовиків та інших зацікавлених осіб від яких залежить майбутній успіх та стратегія розвитку бізнесу.

Дуже часто, кредитні спілки за основу мету діяльності ставлять залучення найбільшої кількості пайовиків. З метою росту обсягу своїх активів, процентів за користування кредитом розраховуються з урахуванням ситуації на кредитному ринку, не враховуючи інтересів членів спілки та їх особливих можливостей.

На нашу думку, саме соціальні показники та дотримання кооперативних принципів діяльності мають бути покладені в основі стратегії діяльності кредитних спілок.

Під соціальною ефективністю розуміють відповідність діяльності спілки соціуму соціальним завданням. Про зміну соціальної ефективності спілки можна робити висновки шляхом порівняння показників в динаміці. Але спочатку їх потрібно сформулювати та подати у звітності.

Кредитну спілку, як засіб мікрокредитування можна розглядати як інвестора. Суть інвестиційної діяльності кредитної спілки полягає в комплексі заходів щодо підготовки та реалізації проєктів інвестицій, в результаті яких досягається соціальний ефект. Основною метою інвестиційної політики кредитної спілки є забезпечення найбільш ефективних шляхів розширення активів з позицій перспективного розвитку.

Соціальна ефективність функціонування кредитних спілок в регіоні може розглядатися з точки зору досягнення раціонального споживання продуктів харчування та підвищення рівня життя населення. Результатом діяльності кредитної спілки буде підвищення зайнятості та ріст доходів населення, а також ріст ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до Порядку складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаннями кредитними спілками до Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України кредитні спілки подають наступну звітність:

1. Загальна інформація про кредитну спілку.
2. Звітні дані про фінансову діяльність кредитної спілки.
3. Звітні дані про склад активів та пасивів кредитної спілки.
4. Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки.
5. Розрахунок необхідної суми резерву забезпечення покриття втрат від неопереверених кредитів.
6. Звітні дані про кредитну діяльність кредитної спілки.

Існуюча система фінансової звітності не повністю відповідає вимогам та очікуванням суспільності, так як вона надає інформацію про фінансовий стан та отримані фінансові результати діяльності організації. На нашу думку зацікавленим користувачам потрібна комплексна інформація про вплив рішень суб'єктів господарювання на можливість їх стійкового розвитку.

У світовій практиці регулювання діяльності кредитних установ існує багато методик оцінки їх фінансового стану та діяльності, які застосовуються в різних економічних умовах. Тому слід залучитися до єдиної системи оцінки діяльності небанківських кредитних спілок, забезпечивши прозорість діяльності та кооперативні цінності. Особливу увагу необхідно звернути на підготовку інтегрованої звітності, оскільки саме вона, на нашу думку, забезпечує дотримання кооперативних принципів діяльності, залучення пайовиків та ефективності фінансово-господарської діяльності кредитних спілок.

Регулярне складання інтегрованої звітності надасть кредитним спілкам ряд вигод для стратегічного управління, в тому числі:

- забезпечення можливості прийняття більш якісних управлінських рішень на підставі аналізу очікувань всіх зацікавлених сторін та суспільства в цілому;
- створення можливостей для підвищення якості управління ризиками;

— покращення морального клімату в колективі та підвищення конкурентоспроможності та привабливості організації на ринку праці;

— підвищення можливостей організації у залученні капіталу.

Ефективне управління ресурсами підприємства в значній мірі залежить від оптимального укладення окремих видів ресурсів, рівня організації праці та ефективності повитим фінансово-виробничого потенціалу. На нашу думку, поняття стійкого розвитку тісно пов'язане з виділенням ресурсів, наданих в розпорядження підприємства, який переважно трактується як сукупність ресурсів, наданих в розпорядження підприємства для здійснення виробничої діяльності [4].

Структура фінансово-виробничого потенціалу підприємства наведена на рис. 1.

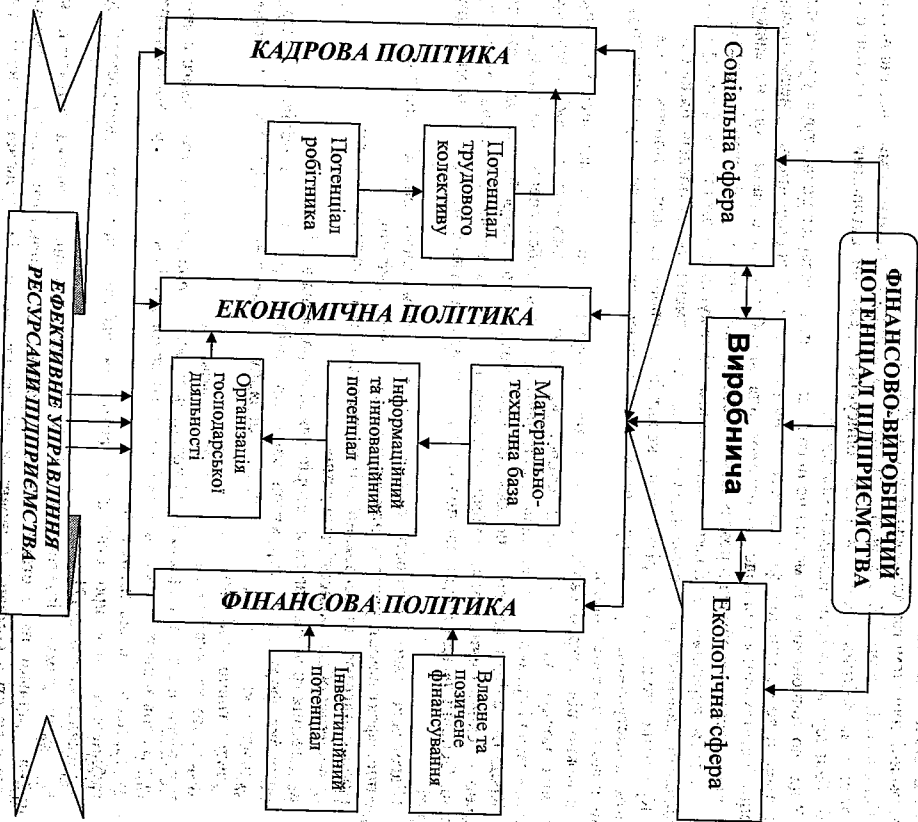

Рис.1. Структура фінансово-виробничого потенціалу підприємства

Деякі автори розглядають економічний потенціал з позицій фінансового менеджменту та визнають його як сукупну спроможність економічних ресурсів підприємства забезпечити отримання максимально можливого доходу засобами виробництва та реалізації необхідних для ринку товарів та послуг в умовах зовнішньої та внутрішньої кризи, що забезпечують найбільш повне їх використання.

В.В. Ковальов та О.Н.Волкова [4] під економічним потенціалом підприємства розуміють спроможність досягати поставленої мети, використовуючи наявні матеріальні, трудові та фінансові ресурси. Для формулювання опису економічного потенціалу вони пропонують використовувати бухгалтерську звітність, яка являє собою певну модель підприємства. В цьому випадку виділяються дві характеристики економічного потенціалу: майновий стан підприємства та фінансовий стан.

Майновий стан характеризується величиною, складом та станом активів, що є в розпорядженні підприємства для досягнення своєї мети.

Фінансовий стан, безумовно, також визначається досягнутими фінансовими результатами за звітний період, а також описується деякими активними та пасивними статистиками балансу та співвідношеннями між ними.

З даною точкою зору не можна не погодитись, так як нерациональна структура майна може привести до погіршення фінансового стану і навіть до банкрутства. Невідповідність та несвоєчасне оновлення устаткування приведе до невиконання виробничої програми. Але не завжди висока доля власних засобів слід розглядати як безперечно позитивний фактор. Навряд чи це можна вважати доречним, оскільки таким чином обмежується можливість фінансування господарської діяльності, що в свою чергу приведе до стримування росту обсягів діяльності.

Кредитна спілка надає різні види кредитів за своїм цільовим призначенням, за терміном користування, з різними режимами сплати відсотків та основної суми кредиту, з різними рівнями забезпеченості.

Залежно від потреб своїх членів та кон'юнктури умов, які склалися на ринку фінансових послуг, кожна кредитна спілка розробляє і дотримується своєї кредитної політики - засад і правил, які є основою при наданні кредитів і забезпеченні їх повернення.

Кредитні спілки надають позички на найрізноманітніші потреби, які залежать від соціально - економічних умов країни, специфіки членства кредитної спілки та інших факторів. Основні засади кредитної політики також можна було б наводити в інтерв'юванні звітності.

Підготовка такої звітності сприяє істотному зниженню ризиків діяльності та підвищенню ефективності управління стійким розвитком організації.

Процес підготовки інтегрованої звітності складається з наступних етапів:

- визначення обсягу консолідації даних;
- визначення галузі зацікавлених сторін для відображення в звіті;
- розробка формату та структури звіту про стійкий розвиток з обліком підхідів зацікавлених сторін, а також порядку розрахунку окремих показників результативності діяльності;
- збір даних та складання звіту про стійкий розвиток;
- перевірка якості звіту про стійкий розвиток шляхом проведення внутрішнього аудиту, опитувань зацікавлених сторін та / або незалежної зовнішньої аудиторської перевірки, виправлення виявлених неспокій;
- публікація звіту про стійкий розвиток та забезпечення його доступності для зацікавлених сторін [2].

На нашу думку, система буде відображати та виокремлювати окремі компоненти створення вартості в компанії. Основні якісні характеристики інтегрованої звітності, які б були доречними для розвитку кредитних спілок наведені на рис. 2.

Організації самостійно визначають склад показників результативності для відображення в звіті про стійкий розвиток. При цьому з метою дотримання принципів

розкриття інформації в такому звіті вибір показників результативності має здійснюватися з урахуванням спеціальних принципів універсальності застосування (можливості застосування у всіх співставних організаціях для забезпечення порівняльності), охоплення сфер впливу, можливості послідовного виміру, орієнтації на вимір результативності.

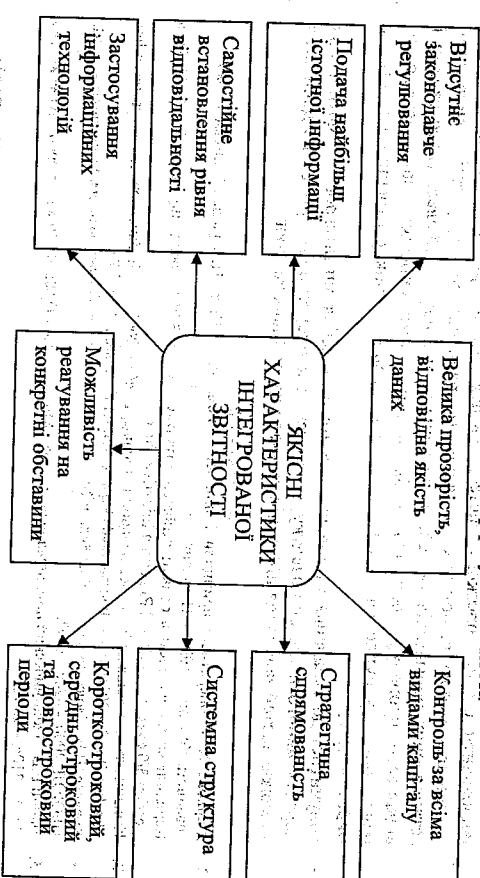

Рис. 2. Якісні характеристики інтегрованої звітності

Таким чином, сучасні тенденції розвитку кредитних спілок мають як позитивні так і негативні сторони. Про позитивні тенденції розвитку кредитних спілок свідчать такі: кредитні спілки демонструють високі темпи зростання всіх основних показників діяльності, значно підвищився рівень капіталізації, переважною більшістю кредитних спілок, а також суттєво покращився фінансовий стан частини кредитних спілок, які ще нещодавно очілювалися як недостатньо фінансово стабільні та платоспроможні; динаміка утворення кредитних спілок є незвичайно в порівнянні із динамікою формування мережі відокремлених підрозділів уже діючих на ринку кредитних спілок.

Основними негативами у розвитку кредитних спілок є: кількість руху (велика кількість дрібних кредитних спілок, порушення кооперативних принципів у діяльності значної кількості кредитних спілок); ринкове позиціонування (структура кредитного портфеля, процентні ставки, політика формування та управління активами та пасивами, виповнення нових видів послуг та ринкових інструментів, наявність угодженої довготермінової ринкової стратегії); система завершеності (доступ до дешевих та довгих ресурсів, необхідне сервісне супроводження, наявність механізмів підтримання фінансової стабільності кредитних спілок та гарантування вислати їх членів, ступінь системної інтеграції кредитних спілок в режим саморегулювання).

Для комплексного вирішення питань, що гостро постали перед кредитними спілками необхідно:

- ініціювати створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позитивних, що дасть можливість знизити частку пробігачів та недовірених позик;
- прискорити процес формування потужних асоціацій (ОАКС), діяльність яких сприятиме розробленню та запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності кредитних спілок, підвищити індекси та довіру до кредитних спілок;

- поставити одним з пріоритетних напрямів розвитку організаційної інтеграції формування єдиної саморегулювальної організації кредитних спілок у формі всеукраїнської асоціації спілок;
- запровадити більш жорсткішу систему нагляду та контролю за дотриманням та виконанням основних показників діяльності кредитних спілок, у разі невиконання встановлених нормативів та небажаних усунути недоліки, запроваджувати санкції і відприрати процедури поглинання більш потужними спілками, що призведе до природного укрупнення спілок та збільшення конкурентоспроможності у майбутньому;
- долучитися до складання та подання кредитними спілками інтегрованої звітності як перспективного напрямку розвитку, дотримання кооперативних принципів діяльності та можливостей залучення інновацій та достатнього рівня капіталу.

Література:

1. Жаркова Л. Кооперативні принципи і цінності / Неземні // Вісті Центральної спілки споживачів товариства України. - 1998. - 21 травня.
2. Керівництво по звітності в області стійкого розвитку. Версія 3.0/ Sustainability Reporting Guidelines/ Version 3.0/ Firststep Global Reporting Initiative 2006.
3. Керівництво по соціальній відповідальності. Стандарт ІСО 26000 / Guidance on social responsibility/ Standard ISO 26000/ Geneva: International Organization for Standardization, 2010.
4. Ковалев В.В., Волкова О.Н., Гріженко Е.М. Аналіз хозяйственной деятельности предприятия. - М.: ПБОЮЛ 2000. - 424с. - С.92.
5. Ланін Е.В. Економічний потенціал підприємства. Монографія. - Суми: ІТД «Університетська книга», 2002. - 310с. - С.106.

ГЛАВА 2.3. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МОДЕРНІЗАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Загурський О. М.

к. е. н. доцент

ДНУ «Академія фінансового управління»

Процес розбудови аграрного сектора як і всієї національної економіки супроводжується складними трансформаційними змінами, які торкаються не тільки економічних, а й суспільних, політичних та екологічних сфер життя. Ізрудило, що виникли при трансформації економіки України до ринкових умов, викликані в зв'язку з відсутністю адекватної перехідної теорії пов'язані з іменами А. Алчана, Т. Веблена, О. Вільямсона, Г. Демсеца, Р. Коуза, Д. Норта, Дж. Холдсона та багатьох інших. Проблемам інституціональних змін і становлення ринкових інститутів в Україні присвячені праці вітчизняних авторів: С. Архирєва, В. Гейця, А. Іришника, П. Леоненка, А. Чуха, П. Юхименка та інших. Аналіз трансформаційних змін інституціонального середовища національного аграрного сектора присвячено праці О. Бороліної, П. Гайдуцького, Ю. Логатинського, В. Месель-Веселка, Т. Осташко, Б. Пасхверера, П. Саблука, В. Требухука, О. Шинкуляка та ін. Однак, незважаючи на значні теоретико-методологічні напрацювання, проблема створення досконалої архітектури інституціональної модернізації аграрного сектора потребує більш ґрунтовного розкриття як у теоретичному, так і практичному та організаційному плані.

Реформування аграрного сектора економіки країни, зумовило розвиток нових соціально-економічних процесів і явищ у сільському господарстві, суть яких полягає в перебудові відносин власності, формуванні ефективного власника, становленні приватного сектора тощо. Разом з тим економічна лібералізація аграрного сектора відбулася без урахування існуючого інституціонального середовища та відсутності створення економічних передумов ринкової економіки, а більшість реформ проводилися поспішно, без необхідного наукового, правового та економічного забезпечення. Встановлення фундаментальних основ ринкової економіки для аграрного сектора, всупереч сподіванням, стало початком загальної

кризи. Великий потенціал аграрного виробництва, сформований за радянських часів, в таких умовах виявився неефективним, внутрішній стан ресурсів і, в першу чергу, право власності на ці ресурси не відповідали вимогам нової інституціональної моделі [3, с.117]. І як влучно зазначає Д. Лявов «...перехід до ринку без побудови ринкових інститутів з неминучістю повинен був привести і, до нашого великого жаль, призвело до появи дикого капіталізму – з замість формування спроможного середнього класу» [4, с.3]. Проте самими несподіваним виявилися неадекватність психофізичних очікувань і результатів проведення реформ, яка перетворила романтико-демократичні ініціативи в глибоку депресію абсолютної більшості сільського населення, підірвавши тим самим інститут довіри до будь-яких подальших реформ.

Руйнування старого нехай не зовсім ефективного, проте працюючого планового механізму, за відсутності розуміння того, як повинен координувати взаємодії новий ринковий привнемо до ситуації інституціонального вакууму і незважаючи на прийняті законодавчі акти інституціональні перетворення не принесли вичутного поліпшення соціального та економічного становища основної маси сільськогосподарських товаровиробників. Не отримав очікуваного розвитку й індивідуальний приватний сектор у формі фермерських господарств, не спрацював в повній мірі ефект кооперації виробництва, стан аграрної економіки і відтворювальні можливості всієї господарської системи аграрного сектора. Виробництво валової продукції сільського господарства за 1990-2010 рр. знизилось на 45,5 млрд грн, розширилося – на 7,9 млрд грн, тваринництва – на 37,4 млрд грн, або на 31,1%, 11,8% і 47,2% відповідно. [10, с.4]. Реформи, що проводилися в аграрному секторі механізми лише формальний інституціональний каркас ринкової економіки. Натомість реальне інституціональне середовище і формальний інституціональний каркас були неузгодженими і часто взаємно виключали один одного.

Основними ознаками інституціонального середовища, що склалися і зберігаються по теперішній час в аграрному секторі України є те, що в ньому не достатньо специфіковані права власності та не сформована система конституційних правил, що забезпечують становлення і функціонування економічних суб'єктів ринкового типу, орієнтованих на накопичення приватного і суспільного багатства на основі продуктивної діяльності. Слід зазначити, що в економічній науці проблема реформування аграрного виробництва досить ґрунтовно розглядалася з позиції накопичення і трансформації специфічного соціально-виробничого досвіду «господарювання на землі», співвідношення великих, середніх і малих форм господарювання, інтеграції та кооперації його учасників. При цьому слід мати на увазі, що в Україні безліч століть ця проблема розглядалася, як правило, в контексті, допущу Економічна доцільність з ідеологічної точки зору, моделей та шляхів суспільного розвитку. Попитання, соціальним і іншим обумовленим аграрної сфери приносилися в жертву практичному, планування конкретного господарського досвіду. У даному випадку, не слід складати з рахунку і те, що ефективність і структура аграрного господарства як складова внутрішньої цілісності. Тому будь-які сільсько-господарські трансформації в цій сфері, а тим більше радикальні перетворення, завжди сприймалися як щось набагато більше, ніж просто економічна діяльність, адже аграрне господарство це область матеріального життя суспільства, в якій опиняються максимальна перешкодами раціонально-економічними та ціннісно-ментальні, аспекти та «установка» простої людини, соціальних груп, регіонів, історичних традицій всього суспільства.

Застосування концепції інституціоналізму як теоретичної бази трансформаційних перетворень повинно виконувати двояку роль: 1) пояснювати причини та наслідки ринкових реформ та здійснених помилок на цьому шляху; 2) забезпечувати обґрунтування